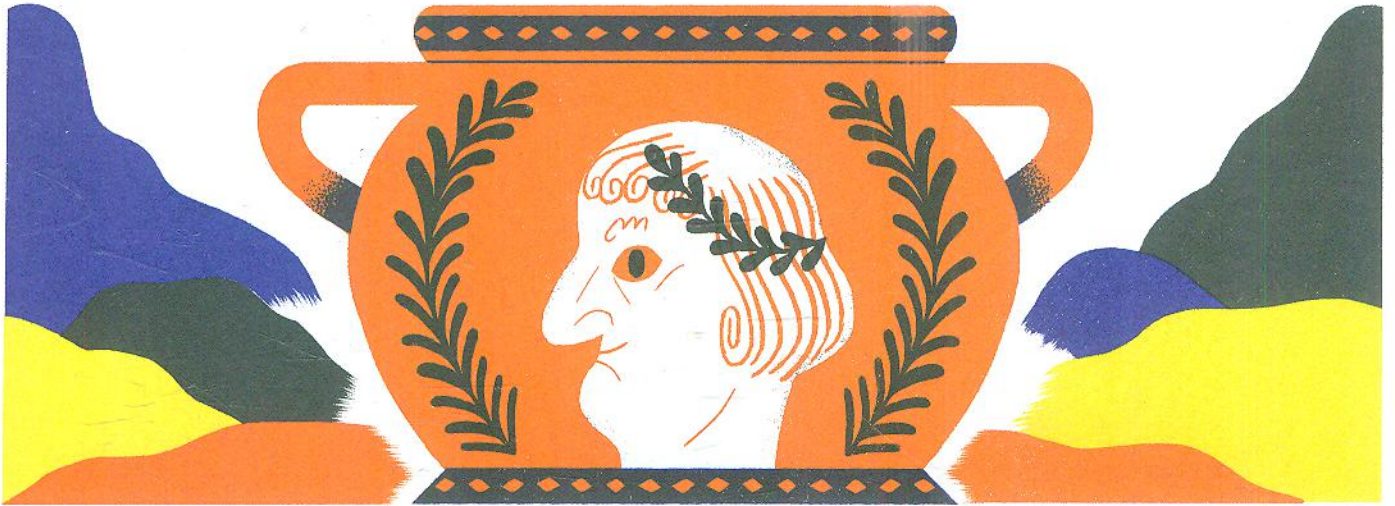

Вступ

Я дуже добре пам'ятаю свої уроки латини. Між нами, старшокласниками, і вчителькою Красіцькою, по-справжньому захопленою усім, що відбувалося в епоху до Різдва Христового, була постійна залежність: що з більшим ентузіазмом вона пояснювала нюанси латинської граматики, то більше нам очі на лоба лізли.

Уроки нагадували **BELLUM OMNIUM CONTRA OMNES**, тобто «війну всіх проти всіх». Викликані до дошки, благаючи очима підказок, ми декламували, а точніше — бубоніли, фрагменти *De bello Gallico* Юлія Цезаря або, як у лотереї, навмання відмінювали латинські іменники. Аж от надходив **DIES IRAE** — «судний день», тобто на практиці день письмового іспиту.

Можна, однак, сказати, що хоч ми руками й ногами оборонялися від латини, проте наша оборона не була цілком успішною. І на щастя.

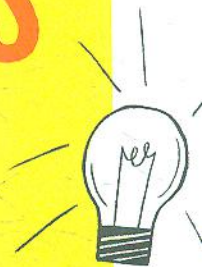
Латина, головна героїня цієї книжки, була офіційною мовою спочатку Республіки, а потім Римської імперії. Після падіння імперії рідна мова римлян залишилася мовою науки і літератури. Тома Аквінський, Данте, Еразм Роттердамський, Миколай Коперник, Ісаак Ньютон — багато видатних творців і вчених писали латиною. Із сучасної перспективи чітко видно, що ця мова має величезний вплив.

У романських мовах, таких як іспанська, французька та італійська, до восьми з десяти слів походять саме з латини! Її сліди є і в польській мові: наприклад, слово «matura» походить від латинського дієслова *maturare*, що означає «дорослішати», «artykuł» — від іменника *articulus*, або ж «частка», а «defect» — від слова *defectus*, тобто «помилка».

O TEMPORA, O MORES

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ
ЛАТИНСЬКІ СЕНТЕНЦІЇ,
РОЗТЯГУЙ ПІДКРЕСЛЕНІ ГОЛОСНІ:
O TEEEMPORA, O MOOORES

Латина з'являється в назвах установ міжнародних інституцій — Раду Європейського Союзу називають також **CONSILIUM**. Вона є у світі спорту, зокрема у назві футбольного клубу **BORUSSIA** (лат. «Пруссія») Дортмунд. Латина також замаскувалася, наприклад, на електронних годинниках — використовувані в англomовних країнах аббревіатури **AM** і **PM**, що позначають години до полудня і після нього, походять від латинських виразів **ANTE** і **POST MERIDIEM**.

Сьогодні латина, яку вважають мертвою мовою, анітрохи не схожа на мертву. Справді, її не чути на вулицях і в щоденних розмовах (якщо не йдеться про «дворову латину»), але латинські фрази, які називаються паремії, дотепер є складовою універсальної мови юристів у всьому світі. Ба більше, завдяки різним любителям

та ентузіастам регулярно з'являються латинські газети, періодичні видання, вебсайти та форуми для дискусій. Також раз у раз створюються латинські назви для нововідкритих видів рослин і тварин. Отож латина жива **HIC ET NUNC**, тобто «тут і зараз».

Вивчення латини — чудове тренування для нашого мозку. Це **NUDA VERITAS**, тобто «гола правда». Однак для мене, як для авторки цієї книжки, найважливішим є щось зовсім інше. Я сподіваюся, що мандрівка світом історичних подій і мудрощів грецьких і римських мислителів, яка чекає на вас на наступних сторінках, допоможе зрозуміти, що латина й надалі розповідає не лише про античну епоху, але й про те, ким ми є сьогодні. Латинські сентенції в магічний спосіб долають межі часу й простору, і мабуть, саме

тому — незважаючи на колективний опір вивченню латинської граматики — усі в моєму класі просто любили її. Короткі, іноді розгорнутіші речення, за якими стояли цікаві думки та історії, стимулювали нашу увагу. Ми цитували їх за будь-якої нагоди, на перервах наввипередки сипали афоризмами, за допомогою них вели просто запеклі словесні двобої. Ми з ними дискутували, а іноді сприймали їх як аксіому — адже кожному інколи потрібно щось тверде й незаперечне, навіть якщо це тільки слова.

Хочу закликати, щоб ви, як і ми, читали зібрані в цій книжці сентенції вголос і згідно з позначеними наголосами. Тоді ви переконаєтеся, що ці сентенції подібні до заклинань, які, коли їх вимовляють **AD HOC**, тобто «на потребу моменту», у свій спосіб цей момент зачаровують.

SUMMA SUMMARUM, тобто «підсумовуючи», антилатинський фронт нашого класу великою мірою прорвала вчителька. **NOLENS VOLENS**, тобто «хоч-не-хоч», але саме завдяки їй я дізналася, що важливо не лише те, що актуальне, і що не все має приносити практичну чи матеріальну користь.

Саме завдяки вчительці Красіцькій я усвідомила: хоч чого ти навчився, ти навчаєшся для себе (**QUIDQUID DISCIS TIBI DISCIS**) і через труднощі досягаєш зірок (**PER ASPERA AD ASTRA**). Саме завдяки їй була написана ця книжка.

Дякую, пані вчителько!

I. Знамениті цитати

CETERUM CENSEO CARTHAGINEM DELENDAM ESSE

**Про «синдром заїждженої платівки»,
затятість і рішучість**

Автор цих слів, Катон Старший, був римським оратором, письменником і політиком. Але в історію він увійшов насамперед як великий упертюх.

Проте — спочатку. Карфаген заснований у IX ст. до н.е. фінікійцями на території сучасного Тунісу. Після чергових завоювань карфагенянами місто стало столицею Карфагенської імперії, яка понад сто років вела запеклі війни з Римською імперією. Близько 217 року до н.е. рядовим легіонером армії, що воювала проти Ганнібала, який очолював карфагенську армію, став Марк Порцій Катон, якого згодом назвали Катон Старший. За кілька років він дослужився до звання військового трибуна, а потім присвятив себе кар'єрі римського урядовця.

Катон, який жив понад дві тисячі років тому, мав знання в різних галузях, але донині його пам'ятають насамперед завдяки одному короткому реченню. Важливо, що вага цих слів полягає не в тому, що Катон Старший хотів донести, а в тому, скільки разів він їх вимовив. А цього ніхто не знає. Щоб дізнатися, потрібно було б підрахувати, скільки разів він виступав у Сенаті, адже кожен свій виступ (незалежно від

ДОРОГЕНЬКА, Я ВВАЖАЮ,
ЩО КАРФАГЕН СЛІД ЗРУЙНУВАТИ

